

„...LOMOLNI, A MAGUNK MÖGÖTT HAGYOTT ÉVTIZEDEK TÁRGYI ÉS SZELLEMI LERAKATAIBÓL”

– *Hazag Mihály szakmai életműve a Lomjaimban* –
Jó estét kívánok! Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves
vendégek, kedves Mihály és Gábor, Barátaim!

Némi szabadkozással kezdem: nem vagyok a szabad beszéd mestere, különösen nem, ha a mai témánkhoz hasonlóan szakmámtól ilyen távoli területekre kalandozom, így mondandómat javarészt az előre megírt szöveg felolvasásával fogom megosztani Önökkel, amiért előre is elnézésüket kérem. Miután pedig szakmai értelemben elég távolról érkeztem a ma esti beszélgetés apropóját szolgáltató könyv bemutatásához, vendégeink közül sokak számára aligha mond valamit a nevem, ezért rövid bemutatkozással kezdeném.

Hámori Ferenc vagyok. Foglalkozásomra nézve villamosmérnök, immár három éve nyugdíjas. Szakmai múltamnak szinte az egésze – így visszanevezve a teljes pályafutásom szempontjából rövidnek tekinthető nyolc éves Hungaroton-béli kiterőt leszámítva – a távközléshez kötődik. Azt mondtam, villamosmérnök vagyok, de igazság szerint valóban mérnökinak tekinthető munkát csak az első 6–8 évben végeztem, ezt követően a munkám egyre inkább a távközléshez, majd a határos szakterületekhez kapcsolódott azok technológiai illetve piaci konvergenciájának a megindulásával. A médiához és a tartalomszolgáltatáshoz kötődő gazdasági és stratégiai posztokon dolgoztam, valamint különböző beosztásokban vezetői feladatokat láttam el a legnagyobb magyar távközlési szolgáltatótól és leányvállalatainál.

* Hazag Mihály: *Lomjaim. Válogatás szakmai írásokból, riportokból, beszédekből* című könyvét a Borhási Irodalmi Esték sorozatban mutatta be Hámori Ferenc 2011. március 31-én 18 órakor a Magyar Borok Házában (1014 Budapest, Szentháromság tér 6.). Ennek szövegét közöljük. A sorozat estjeinek forgatókönyve szerint a könyv szerzőjét Dr. Koncz Gábor, a Magyar Kultúra Alapítvány igazgatója köszöntette. Az est második részében Solnay Dénes, a Magyar Borok Háza – Budai Vár igazgatója mondott pohárköszöntőt. A koccintás utáni eszmecsere a Borház pincéjében folytatódott.

Az est egyik házigazdájától, a rendezvénysorozat ötletgazdájától, a Magyar Kultúra Alapítvány igazgatójától, dr. Koncz Gábor barátomtól kaptam a felkérést, hogy közös sárospataki diák- és osztálytársunk, Hazag Misi tavaly megjelent *Lomjaim* című könyvét bemutassam. Miután nem vagyok szakmabéli, nem számíthatnak tőlem szakavatott tudományos elemzésre, értékelésre, megközelítesem személyes lesz.

Remélem, Misi nem vette rossz néven, hogy a megszólításban „lemihályoztam”, Önök pedig nézzék el nekem, hogy mostantól Misit mondom. Korábban talán még sosem mondtam neki vagy róla, hogy Mihály, és ennek jó oka van. Nevezetesen az, hogy mindketten Sárospatakon nőttünk föl, ott éltünk a gimnázium befejezéséig, így aztán már óvodás korunk óta ismerjük egymást. Bár az általános iskola padjait különböző intézményekben koptattuk, és szoros kapcsolat, közelebbi barátság sosem alakult ki közöttünk, a sok szempontból meghatározó gimnáziumi évek közösek voltak az életünkben. Az én tudatomban ráadásul Misi valamennyire a gimnázium tartozéka, része volt, mert-hogy a gimnázium udvarán lévő házban laktak, ahol egyszer-másszor én is megfordultam.

Mint a kötetből kiderül, Misi 1971-ben, a debreceni tanítóképző elvégzését követően rögtön a berentei művelődési ház vezetője lesz, és a hagyományos pataki lokálpatriotizmust kazincbarcikaira cseréli. (Érdekes egyezés számomra, hogy ebben az évben költözöm el én is végleg Patakról.) Néhány év népművelési felügyelői munkát követően, 13 évre a város művelődési központjának igazgatója lesz. A rendszerváltás után ő is vált, és a rákövetkező közel két évtizedben a megyei irányító szervezet közművelődési és közgyűjteményi referenseként szolgálja a közművelődés ügyét. 2009 vége óta nyugdíjas – nos, ebben (bár tegyem hozzá, nem szándékosan) csaknem két évvel megelőztem.

A 2010-ben megjelent *Lomjaim*, miként alcíme is mondja, válogatást tartalmaz a szerző szakmai írásaiból, beszédeiből, a vele készült riportokból. A könyvben megjelent, negyven évet átfogó írások

bepillantást adnak Észak-Magyarország, ezen belül egy iparváros, Kazincbarcika (és ezen keresztül persze valamennyire az egész ország) közművelődési mindennapjaiba, a programok kidolgozására, irányítására és megvalósításra hivatott intézményrendszer problémáiba. Az írások zöme szigorúan szakmai jellegű, a fiatal népművelési felügyelő évadértékelő összegzésétől kezdve a kultúra-finanszírozás kérdéseit taglaló tankönyvrészleten és a közművelődési törvény végrehajtását szabályozó rendelet tervezetén keresztül Kazincbarcika város kulturális koncepciójáig.

Nem könnyű olvasmány, nekem, a laikusnak legalábbis, aki a népművelés, közoktatás, közművelődési kérdéseit, problémáit inkább csak a vulgáris média-tudósításokból és Gábornak az évtizedek során egyre keserűbbé váló panaszáradataiból ismerem. De nem érdekességek és tanulságok nélkül való. Egy kicsit szemezgetek hát belőlük.

Vegyük mindjárt az első írást: a Városi Tanács népművelési felügyelőjének évadértékelését 1975-ből. Az időutazás azzal kezdődik, hogy az írás nyelvezete miatt időnként elborítja az embert a borzongással vegyes röhögési inger – szerencsére régen nem kell már sem írunk, sem olvasnunk ezt a nyelvet. Én is jól elfelejtettem már, noha 1990 második felében a KÖZGÁZ-on minden valószínűség szerint igencsak az utolsó közé tartoztam azok közül, akiknek még vizsgáznuk kellett politikai gazdaságtanból.

Miután elhessegettem a kísértést, hogy utána nézzek, mik voltak a párt XI. Kongresszusának nyilván kötelező jelleggel hivatkozott határozatai, és némi koncentrált erőfeszítéssel sikerült e nyelvezetből kihámoznom a mondandót, felsejlett bennem egy emlék- vagy inkább érzésfoszlány. Az a belülről jövő, nem annyira tudatos, inkább emocionális meggyőződés, hogy az újra meg újra előbukkanó bornírt hülyeségeken, a megcsontosodott intézményrendszeren és részint az előzőeket ismétlő, részint az utóbbiakat irányító vezetőkön túl valahol léteznie kell egy jobb (ha ugyan nem tökéletes) rendszernek vagy világnak (talán a *társadalom* lenne itt a legpontosabb kifejezés, de ez azt a téves képzetet keltené, hogy politikailag ellenzéki voltam, netán forradalmat akartam, pedig erről szó sem volt). Pusztán azt képzeltem, hogy léteznie kell egy jobb világnak, amelynek megvalósítása az én dolgom, illetve a mi dolgunk, ergo az érte végzendő munka a világ legtermészetesebb dolga. Ez az érzés munkált bennem, vagy talán pontosabban ezzel a nem igazán tudatosult érzéssel tettem a dolgom első munkahelyemen, a Távirdán a 70-es években, és ezt a motivációt olvasom ki a Misi által akkor leírt beszámolóiból is.

Érdekes tényekre is bukkantam az írásban, és a leírtak alapján csináltam egy kis közművelődési leltárt. Eszerint Kazincbarcikán, a művelődési központban, illetve annak három (ismétlem: 3) területi művelődési házában a következő szabadidő eltöltési lehetőségek voltak (emlékeztetőül: 1974–75-öt írunk!): néptánc, fúvós zenekar, irodalmi színpad, énekkar, képzőművészeti kör, fotó- és filmkör. A beszámoló tanúsága szerint akkoriban a városi könyvtár fiókkönyvtárakat tartott fenn a munkások lakta körzetekben, gyermek- és klubkönyvtárat működtetett, és a jelentős szükségesnek tartja a munkásszállásokon működtetett szakszervezeti könyvtárak módszertani támogatásának javítását. Hm... Vajon van-e még munkásszállás Kazincbarcikán? Alig hiszem. A szakszervezeti könyvtárakról meg rövidesen már csak az ehhez hasonló írásokat olvasó szakmatudók fognak tudni. A fentiekén kívül filmszínház is volt (jegyezzük meg zárójelben, hogy a felügyelő elvtárs kevesellte a művészfilmek arányát: szerintem most boldog lenne az akkori aránnyal), és természetesen színházi előadásokat is lehetett látogatni.

A beszámoló szavá teszi a barkácskör megszüntetését, mai terminológiával az elégtelen piacfelmerést okolva: a művelődési központ munkatársai nem tudták, hogy az emberek mit akarnának ott csinálni. A marketing más tekintetben is fejlettségre szorult: a jelentés nehezményezi, hogy még mindig nem kezdte meg működését a művelődési autó, amelynek az lenne a feladata, hogy az utcákat járva hangosbeszélőn át tájékoztassa az embereket a programlehetőségekről.

A „Nyitott ház” programja 1979-ből származik. Az Egressy Béni Művelődési Központ és (1981-től) Könyvtár igazgatójaként ez a program volt Misi ars poetica-ja, az a szemlélet, illetve módszer, ami végigkísérte munkáját. Lényege nagyjából a következőkben foglalható össze: a művelődési központot klub jelleggel kell működtetni, a látogatóknak aktív kikapcsolódást kell biztosítani, hogy „ne csak akkor jöjjenek, ha van jegyünk valamire”, a terek jobb kihasználásával, a „nem írásztali kapcsolatok” megvalósításával „előszobát” kell teremteni a rendszeres művelődéshez, ami a hétköznapi, a városi, társadalmi és közéleti demokrácia kérdéseiben egyaránt tájékozottabb embereket eredményez. A rendszeresen visszatérő közönségből közösséget, közösségeket lehet és kell építeni. Azt hiszem, nem járok messze az igazságtól, ha azt gondolom, hogy Misi szívéhez ennek a nagyon sikeres programnak a kidolgozása és megvalósítása állt a legközelebb, így kérném és bíztatnám, hogy meséljen róla inkább ő az est későbbi részében.

Továbblepve a 90-es évek elejére, a civil szervezetek kapcsán a következőket olvashatjuk a kötetben: „A mai magyar társadalom feladata az önszervező és az irányított társadalom egységének kiépítése és helyes arányainak megtalálása. ... A mai magyar társadalom kulturális állapotát két, egymással ellentétes irányú mozgás határozza meg. Egyfelől rohamos leépülés, másfelől az értékörzés- és teremtés, az önszerveződés új mozgásformáinak előretörése jellemző.” Majd kicsivel később: „Vélhető, hogy ma a gazdaság, a termelés színvonalának fejlődése, minőségének javulása nem csak politikai-gazdasági akadályokba ütközik. A fejlődés gátja ma kulturális természetű is. Ebben a kérdésben válik nyilvánvalóvá, milyen károkat okozott a társadalomnak az öntevékenység, az önszerveződés, a kultúra, az értelmiség leértékelése”.

Mindkettő lényeglátó meglátás. Sajnos, a helyes arányok megtalálása mindmáig nemcsak, hogy nem sikerült, de napjainkban az önszerveződés és az irányítottság arányainak újabb torzulása látszik kialakulni, igaz, ezúttal részben más területeken. A másik kérdésben minden jel szerint még inkább egyértelmű, hogy romlott a helyzet: a termelés és a foglalkoztatottság növekedésének már nem csak kulturális természetű akadálya van, hanem baj van az alapvető képzettségi színvonallal is. A magyar politikai eliték értelmiségi hátszárak vagy nem szembesítették magukat ezekkel a kérdésekkel vagy kitartóan rossz válaszokat adtak/adnak rá.

A következő idézet tankönyvi tétel, és szintén nem aktualitás nélkül való. *A kulturális intézmények és a kulturális tevékenységek típusai, a kultúrafinanszírozás kérdései* című 2001-es tankönyv egy részlete a következőképp hangzik: „...a Magyar Köztársaság Alkotmánya kimondja, hogy a Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos és a művészeti élet szabadságát. Ebből egyértelműen következik, hogy az állami és önkormányzati szervek feladata nem a művészeti alkotótevékenységek közvetlen irányítása, befolyásolása, hanem a feltételrendszer megteremtése, a támogatásra fordítható közpénzek demokratikus és diszkriminációmentes elosztása, a kiemelkedő művészeti értékek megőrzése, közreadása, jelentős művészeti teljesítmények elismerése, a művészeti intézményrendszer (pl. galériák, színházak, hangversenytermek stb.) működtetése.”

Itt mindjárt több kérdés is felmerül. Az egyik, hogy vajon tankönyvet és/vagy alkotmányt olvasnak-e politikusaink? Azt tudjuk, hogy írnak. Ha olvasnak is, úgy tűnik, a tankönyvi következtetést nem vonják le, ennek legfrissebb illusztrációja az idei József Attila-díjasok névsorába történt politi-

kai beavatkozás. A másik kérdés, hogy vajon egy hónap múlva is benne lesz-e az alkotmányban a citált szövegrész, netán annak átfogalmazott megfelelője. A választ rövidesen megtudjuk.

A szakmai írások sorát Kazincbarcika város 2010-ben elfogadott kulturális koncepciója és annak végrehajtási rendelete zárja. A kulturális koncepció a következőképp foglalja össze az alapelveket: „A koncepció alap gondolata a megértett teljesség, olyan új értékrend kialakítása, ahol harmonikusan ötvöződik egymással a hagyomány, a humanizmus és modernizáció. Megmaradhat egymás mellett a természeti és közösségi kötődés, a polgári humanizmus, a személyiség szabadságát tiszteletben tartó liberalizmus, tolerancia és kreativitás.” A mai gazdasági tervezésben használt módszerekkel, pl. stratégiai SWOT elemzéssel és a piaci kereslet értékelésével, valamint a turisztikai marketing fogalmi eszköztárával kiegészült kulturális koncepciót bizonyos települések megirigyelhetné, köztük egészen biztosan alma materünk városa, Sárospatak, amelynek tíz éve nincs ilyesfajta elfogadott koncepciója.

A kötet a 40 év sajátos áttekintésével engem érdekes gondolatokra és újrafelismerésekre indított, beleértve azt a trivialitást is pl., hogy „a város nem a vízvezetékől és a központi fűtéstől város”. De szembesülhettem azzal is, hogy a divatos szóval *life-long learning*-nek nevezett tendencia sem a semmiből került elő, voltak előzményei. És abban is segítségemre lesz talán, hogy a magas kultúra elkötelezett híveként jobban el tudjam helyezni magam a kulturális térképen.

Az összegző mű összegzéseként hadd mondjam el még a következőket. Azt gondolom, hogy a „lomolás” a legtöbb ember életének szerves része; de a könyv mottója engem arra figyelmeztet, hogy a mi korosztályunk is belépett abba a korba, amikor neki kell látni lomolni, a magunk mögött hagyott évtizedek tárgyi és szellemi lerakataiból kiválogatni mindazt, amit *tudatosan* akarunk az utódainkra, az utókorra hagyni. A könyv nyilván ezzel a gondolati háttérrel, az értékek hagyományozásának szándékával jött létre – mindazonáltal azt gondolom, hogy a *Lomjaim* mint írásmű nem önmagában érték. A benne szereplő írások inkább lenyomatok, egy négy évtizedet átfogó szakmai tevékenység lenyomatai. A hagyományozandó értéket a Misi által a művelődési központ igazgatóként és a területi közművelődést irányító szakemberként végigvitt szakmai életmű képviseli, amelyet a jobbító szándék, a dolgozó, művelődni és kulturálódni akaró emberek iránt érzett felelősség, és az ebből fakadó konzekvens magatartás jellemez.